

Functional Use of Gerunds in Teaching Turkish as a Foreign Language

Asuman AKAY AHMED¹ & Sibel EKŞİ²

Abstract

In this study, the functional use of gerunds in teaching Turkish as a foreign language was investigated. Gerund is a grammar subject that is relatively difficult to grasp for native speakers as well as for people learning Turkish as a foreign language. Within the scope of the study, the functional approach of the researchers interested in the subject to the gerunds was evaluated and in particular, the concept of time contained in these suffixes has been examined. For this purpose, the functional use of this gerundial type is discussed based on the information about the teaching of it in Turkish grammar books. In the findings part of the study, the concept of tense in gerunds is stated based on the example sentences and the function of these suffixes is emphasized. The sentences chosen as examples were limited to the five indicative moods (present tense, future tense, seen past tense, heard past tense and present tense) and their combined tense versions. Qualitative research design was used in the study and the determinations regarding the data obtained with this research design are discussed in the findings section. At the end of the study, it was seen that some researchers did not classify gerunds in any way, instead they explained the suffixes one by one. For this reason, it has been determined that these researchers do not have a functional understanding of grammar. On the other hand, researchers who classify gerunds and show a functional approach are discussed in the relevant sections. In addition, in the study, it was concluded that the gerund suffixes express priority-later or simultaneity according to the tense of the main verb used in the sentence; it has been determined that the function of these gerunds even changes according to the choice of the main verb in the sentence.

Keywords

Teaching Turkish as a foreign language
Gerunds
Functional grammar

Article Info

<i>Received</i>	16.10.2023
<i>Reviewed</i>	15.12.2023
<i>Published</i>	30.12.2023
<i>Doi Number</i>	10.29228/ijlet.73057

Reference

Akay Ahmed, A. & Ekşi, S. (2023). Functional use of gerunds in teaching Turkish as a foreign language. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 11(4), 15-32.

¹ Emekli Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, asuman.akay@marmara.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8521-0386

² Arş. Gör., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, sibel.eksi@erdogan.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9052-4945

International Journal of Languages' Education and Teaching

E-ISSN: 2148-2705

Cilt 11, Sayı 4, Aralık 2023

Orijinal Araştırma Makalesi

Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Zarf Fiillerin İşlevsel Kullanımı

Özet

Bu çalışmada Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde zarf fiillerin işlevsel kullanımı araştırılmıştır. Zarf fiil, ana dil konuşucuları için olduğu kadar Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen kişiler için de kavranması görece zor bir dil bilgisi konusudur. Çalışma kapsamında konuyla ilgilenen araştırmacıların zarf fiillere olan işlevsel yaklaşımı değerlendirilmiş ve özellikle bu eklerin barındırdığı zaman kavramı incelenmiştir. Bu amaçla dil bilgisi kitaplarında zarf fiillerin öğretimine ilişkin bilgilerden hareketle bu fiilimsi türünün işlevsel kullanımı ele alınmıştır. Çalışmanın bulgular kısmında örnek cümlelerden yola çıkılarak zarf fiillerdeki zaman kavramı belirtilmiş ve bu eklerin işlevi üzerinde durulmuştur. Örnek olarak seçilen cümleler; beş haber kipi, (geniş zaman, gelecek zaman, görülen geçmiş zaman, duyulan geçmiş zaman ve şimdiki zaman) ve bunların rivayet ve hikâyeleri ile sınırlı tutulmuştur. Çalışmada nitel araştırma deseni kullanılmış ve bu desene ulaşılan verilere ilişkin saptamalar bulgular kısmında ele alınmıştır. Çalışma sonunda bazı araştırmacıların zarf fiilleri herhangi bir şekilde sınıflandırmadığı, bunun yerine ekleri tek tek açıkladığı görülmüştür. Bu sebeple bu araştırmacıların işlevsel bir dil bilgisi anlayışı taşımadığı tespit edilmiştir. Öte yandan zarf fiilleri sınıflandıran ve işlevsel bir yaklaşım gösteren araştırmacılar ilgili bölümlerde ele alınmıştır. Buna ek olarak çalışmada zarf fiil eklerinin cümle içinde kullanılan asıl fiilin zamanına göre öncelik, sonralık veya eş zamanlılık ifade ettiği sonucuna ulaşılmış; bu zarf fiillerin işlevinin cümle içerisinde asıl fiile göre dahi değiştiği saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler

Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi
Zarf fiiller
İşlevsel dil bilgisi

Article Info

Gönderim Tarihi	16.10.2023
Kabul Tarihi	15.12.2023
Yayın Tarihi	30.12.2023
Doi Numarası	10.29228/ijlet.73057

Kaynakça

Akay Ahmed, A. & Ekşi, S. (2023). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde zarf fiillerin işlevsel kullanımı. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 11(4), 15-32.

Giriş

Ana dili öğretiminde çocukların dilin temel özelliklerini, cümle kuruluşlarını ve yapı özelliklerini sezgisel yolla öğrendikleri varsayılır. Oysa yabancı dil öğretiminde öğrenen, hedef dilin yapılarını ilk defa duymakta ve bu yapıların nasıl kurulduğuna dair bir bilgisi de olmamaktadır. Bu sebeple yabancı dil öğretiminde, hedef dilin genel mantığını anlamak, yapıların kuruluş gerekçelerini anlamlandırmak için dil bilgisi yapılarının öğretilmesi gerekmektedir.

Dil bilgisi öğretiminin gerekliliği üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Wang (2010, s. 78-79), yabancı dil öğretiminde dil bilgisinin gerekliliğini maddeler hâlinde şu şekilde açıklamıştır: Dilin yapılarına ve esas özelliklerine duyulan ihtiyaç. Bir dilde uzman olmanın gerekliliği. Yabancı dil öğrenme ortamının özelliğine duyulan ihtiyaç. İletişimsel yaklaşımın yapısının gerekliliği. Bu bağlamda hem uygun öğrenme ortamının sağlanması hem de ihtiyaçların giderilmesi için yabancı dil öğretiminde dil bilgisi yapılarının öğretilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Erkman-Akerson'da (2000, s. 26-27) dil bilgisi öğretimi ya kişilerin ana dilini öğretme amacıyla yahut da yabancı bir dili öğrenme gayesiyle gerçekleştiğini ifade etmiştir. Kuo ve Anderson (2008, s. 52) tek dilli ve iki dilli çocukların söz dizimi farkındalıkları üzerine yaptıkları çalışmada iki dilli çocukların söz dizimi farkındalıklarının tek dilli çocuklara göre daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Bu noktada yabancı dil öğretiminde dil bilgisi farkındalığına ihtiyaç duyulduğu gözlemlenmektedir. Thornbury (2002, s. 15-17) yabancı dil öğretiminde dil bilgisi öğretiminin ihtiyacı yedi başlıkta izah etmiştir: 1. Cümle makinesi, 2. İnce ayar, 3. Fosilleşme, 4. İleri düzenleyici, 5. Belirli kategoriler, 6. Kuralların üstünlüğü, 7. Öğrenci beklentisi. Dalil ve Harrizi (2013, s. 19) ikinci dil öğretiminde dil bilgisinin ön plana alınması gerektiğini çünkü dil bilgisi ve kelime bilgisinin yabancı dil öğrenmenin temeli olduğunu belirtmiştir. Alan uzmanlarının da belirttiği gibi yabancı dil öğrenirken sistemin nasıl işlediğini öğrenmek ve ana diliyle hedef dil arasında bağlantı kurabilmek için yapılar ihtiyaç duyulur ve bu yapılar ancak işlevsel bir dil bilgisi öğretimiyle etkili bir şekilde ortaya koyulabilir.

Dilin temel işlevini iletişimi sağlamak olarak ele alan işlevselci yaklaşımda önemli olan dilin sosyal bir iletişim aracı olarak kullanılmasıdır. Bu sebeple dil sadece belirli kurallar temelinde yapılandırılmaz. Kurullarla birlikte dilin iletişimsel boyutlarının da ele alınması gerekir (Schaaik, 1998, s. 10). Bu noktada karşımıza işlevsel dil bilgisi öğretimi çıkmaktadır. Dildeki yapıların kullanım boyutunu esas almak hem o yapıların anlaşılmasını sağlamakta hem de dil öğrenenini sosyal hayatta aktif kullanıcı hâline getirmek Dil bilgisi yapılarını biçim, anlam ve kullanım olmak üzere üç boyuta ayıran Larsen-Freeman'a (2001, s. 252) göre önemli olan dil bilgisi yapıları ile iletişim arasındaki uyumu sağlamaktır. Bu üçlü tasnifte dil bilgisi yapılarının biçim ve anlam öğelerinin yanı sıra kullanım boyutu dilin günlük hayattaki işleyişini ortaya çıkarmaya ve bağlama odaklamaya dikkat çeker. Panggabean (2011, s. 60) İngilizce öğretmenlerinin öğrencilerinin daha iyi okuyucular ve yazarlar olabilmeleri için işlevsel dil bilgisi teorisinin işe yarayabileceğini belirtmiştir. Dolayısıyla işlevsel dil bilgisi ile beraber dilin anlam ve kullanım boyutunun öne çıktığı söylenebilir (Halliday ve Christian, 2004, s. 31).

Yabancı dil öğretiminde bir standart olan Diller için Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi eylem odaklı yaklaşıma göre hazırlanmıştır. Eylem odaklı yaklaşım; Diller için Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi'nde (2013: 18), "dil kullanan ve öğrenenleri öncelikle sosyal aktörler; yani, belli koşullarda, belirli çevrelerde ve fiil alanlarında, salt dilsel olmayan, bildirişimsel görevleri üstlenen toplum üyeleri olarak ele alan bir yaklaşım" olarak izah edilmektedir. Bu bağlamda eylem odaklı yaklaşımda dilin yapısından daha çok işlevine öncelik verilir (Çoşkun, 2017, s. 87). Dil bilgisi yapılarını günlük kullanışlarına göre ele alan ve bildirişimi ön plana çıkaran işlevsel dil bilgisi anlayışında da mühim olan

dilin sosyal hayattaki kullanım boyutudur. Yabancı dil öğrenen bireyler için de önemli olanın iletişim kurmak olduğu dikkate alınrsa öğrenenleri sosyal aktörler hâline getirebilmek için dil bilgisi yapılarının işlevlerini ön plana çıkarmak ve işlevsel dil bilgisi anlayışını benimsemek oldukça mühimdir.

Hedef kitlenin ana dilinin Türkçeden daha farklı bir dil yapısına sahip olması, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde çeşitli sorunlara yol açmaktadır. Bu sorunlardan biri de zarf fiillerin öğretiminde ortaya çıkmaktadır. Fiilimsilerin ana dil olarak öğretiminde işlevsel bir yöntem kullanmak yerine kuralların sırayla verilmesinin, Türkçe eğitimini güçleştirmesi durumu Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde de sıklıkla görülmektedir. Bu çalışmada zarf fiillerin zaman bakımından taşıdıkları işlevler üzerinde durulacaktır.

“Zarf fiil; Türkiye Türkçesinde, fiilden türeyen, ancak tümce içinde çoğunlukla belirteç görevini yapan sözcüklerdir.” (Atabay, Kutluk, Özel, 1983, s. 273). Konuyla ilgili Bayraktar (2004, s. 137) zarf fiilleri “kişi ve zaman kavramı olmadan temel cümlelerin ya da yan cümlelerin yüklemine niteleyen, cümlede genellikle zarf tümleci olarak görev yapan fiilimsiler” olarak tanımlamaktadır. Hengirmen (2006, s. 254) ise “fiilden türeyen ve belirteç görevini yapan sözcüklere ulaç denir” ifadesini kullanmıştır. Zarf fiili farklı bir şekilde tanımlayan Bilgegil (1982, s. 283) ise “Fiil kök veya gövdesinden teşkil olundukları hâlde, bağlaç niteliği taşıyan, fazla olarak nefislerindeki fiil kavramından dolayı yan cümleciklerde yüklem görevi alan kelimeler, bağ fiillerdir.” şeklinde tanımlamaktadır. Dildeki bir işlev birden fazla yapı ile ifade edilebilir (Thompson, 2014, s. 29-31). Bu durum zarf fiiller için de geçerlidir. Mesela “eş zamanlılık” işlevinde -İp, -ArAk, -A...-A, -CasInA, -ken ve -DıkçaA kullanılabilir ancak bunların her birinin birbirinden ayrıldığı bazı noktalar vardır. Ana dili konuşuru bu yapıları kullanırken hangisini kullanması gerektiğini düşünmez ancak yabancı dil olarak Türkçeyi öğrenmek isteyen bir kişi, bu yapıları doğru şekilde kullanabilmek için bu yapıların nasıl ve ne zaman hangi gerekçeyle kullanılması gerektiğini bilmek ister. Bu çalışmada da zarf fiillerin cümledeki kullanımlarına bakılarak zaman bakımından işlevleri ortaya koyulmak istenmiştir. Yabancı dil olarak Türkçeyi öğrenen bireyler de zarf fiillerin cümledeki kullanımlarına bakarak bilinçli bir şekilde zarf fiilleri kullanabilecektir.

Yöntem

Bu bölümde araştırma modeli, veri toplama kaynakları, veri toplama aracı ve verilerin analizi aşamaları hakkında bilgi verilmiştir.

Araştırma Modeli

Bu çalışma, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde zarf fiillerin zaman bakımından işlevsel kullanımlarını tespit etmek amacıyla nitel araştırma deseninde gerçekleştirilmiştir. “Nitel araştırma gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin uygulandığı; algı ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir şekilde tespit edilmesine yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanmaktadır.” (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 41).

Veri Toplama Kaynakları

Araştırmanın verilerini; alan yazında var olan Türkçe dil bilgisi kitapları, zarf fiillerin konu edinildiği tezler ve makaleler oluşturmaktadır. Var olan kaynaklar incelendiğinde dil bilgisi öğretimi yaklaşımları farklılık göstermektedir. Çalışmada zarf fiil eklerini işlevsel bakımdan ele alan kaynaklar tercih edilmiştir. Bu bakımdan incelenen kitaplar, makaleler ve tezler amaçlı örneklem yöntemiyle tespit

edilmiştir. “Amaçlı örnekleme, olası olmayan, seçkisiz olmayan, bir örnekleme yaklaşımıdır. Amaçlı örnekleme, çalışmanın amacına bağlı olarak bilgi açısından zengin durumların seçilerek derinlemesine araştırma yapılmasına olanak tanır” (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 92).

Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde zarf fiillerin zaman bakımından işlevsel kullanımlarını ortaya koymak amacıyla alan yazında var olan kaynaklar taranmıştır. Bu çalışmada doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2013, s. 189) doküman incelemesini “araştırılması hedeflenen olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsayan nitel araştırmalarda etkili bir şekilde kullanılacak bir veri toplama yöntemi” olarak tanımlamışlardır. Bu ifadelerden hareketle bu araştırmanın nitel bir doküman incelemesi olduğu söylenebilir.

Verilerin Analizi

Çalışmada doküman incelemesi ile toplanan veriler içerik analizi yapılarak değerlendirilmiştir. Elde edilen verilerin alanyazındaki kullanımları incelenerek işlevleri tespit edilmiş ve bu işlevler tablolar hâlinde ortaya koyulmuştur. “İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı kelimelerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenen bir teknik olarak tanımlanır. Bir mesajın belli özelliklerinin objektif ve sistematik bir şekilde tanınmasına yönelik çıkarımların yapıldığı bir tekniktir.” (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2018, s. 259) Çalışmada veriler toplandıktan sonra öncelikle ilgili zarf fiilin bulunduğu cümledeki asıl fiil bütün zamanlara göre çekimlenmiştir. Sonrasında ilgili zarf fiilin, asıl fiilin çekimlenen zamanına göre ilişkisi ortaya koyulup tablolandırılmıştır. Bu noktada bulgular kısmında daha önceki araştırmacıların farklı görüşleri varsa bunlar tespit edilip ilgili tablonun devamına örneklerle eklenmiştir.

Bulgular

Bu bölümde zarf fiiller, asıl fiille olan gerçekleşme zamanına göre üç ana başlık altında ele alınmıştır:

1. Asıl fiilden önce gerçekleşen zarf fiiller

1.1. -İp³

-İp zarf fiil eki; bağlama (Gencan, 1966; Benhür, 1993; Ediskun, 1999; Kurt, 2006, Hengirmen, 2006), ulama (Banguoğlu, 2000) ve durum (Kahraman, 2009) görevinde tasnif edilmiştir. Bununla beraber -İp zarf fiil eki asıl fiille beraber zaman ifade etmektedir.

Tablo 1. -İp Zarf fiil Eki ve İşlevi

Örnek Cümleler	Zarf fiilin İşlevi
Ayşe çalışıp geliyor.	Zarf fiil önce, asıl fiil sonra yapılıyor.
Ayşe çalışıp gelir.	Zarf fiil önce, asıl fiil sonra yapılıyor. Alışkanlık ifade etmektedir.
Ayşe çalışıp yapacak.	Her iki fiil de henüz gerçekleşmemiş.
Ayşe çalışıp yaptı.	Zarf fiil daha önce gerçekleşiyor.
Ayşe çalışıp yapmış.	Zarf fiil önce gerçekleşiyor. Sonradan öğrenme söz konusu.
Ayşe çalışıp yapıyordu.	Eş zamanlılık var.
Ayşe çalışıp yapıyormuş.	Zarf fiil önce gerçekleşiyor.

³ İp zarf fiili kullanıldığı cümleye göre hem asıl fiilden önce gerçekleşebilmekte hem de asıl fiille eş zamanlı gerçekleşebilmektedir.

Ayşe çalışıp yapardı.	Asıl fiilin gerçekleşmesi için çalışma gerçekleşmelidir. Bir beklenti var.
Çocuk ağlayıp uyurmuş.	Zarf fiil önce gerçekleşiyor. Genel bir durum var.
Ayşe çalışıp yapacaktı.	Asıl fiilin gerçekleşmesi için çalışma gerçekleşmelidir.
İşçiler gidip dinleneceklermiş.	Zarf fiil önce gerçekleşecek.
Ayşe çalışıp yapardı.	Başkasından duyma var.
Çiçekler açıp solarmış.	Zarf fiil önce gerçekleşiyor. Genel bir kural var.
Ayşe çalışıp yaptıydı.	Her iki fiil de geçmişte yapılmış.
Ayşe çalışıp yapmıştı.	Zarf fiil önce gerçekleşmiş.
Ayşe çalışıp yapmışmış.	Zarf fiil önce gerçekleşmiş. İnanmama söz konusu.

“Yapmak” ve “çalışmak” fiillerinin yardımcı fiil olma özelliği vardır. Bu sebeple zarf fiille kurulan cümlelerde eş zamanlılık anlamı katar: Ayşe çalışıp yapıyor.

Korkmaz (2017, s. 853) ve Kurt (2006, s. 19), *-Ip* zarf fiil ekinin kendisinden sonra gelen asıl fiilden daha önce gerçekleştiğini/gerçekleşeceğini belirtmiştir: *İşe gidip geldi.*

Özyetgin (2001, s. 215) ise “*Küçük bir parka girip oturdum.*” cümlesinde zarf fiil hareketinin temel cümledeki fiilden önce olduğunu; “*Oturup gevezelik ediyordu.*” cümlesinde ise temel cümlelerin hareketi ile aynı zamanda ve paralel olduğunu belirtmektedir.

Kurt (2006, s. 21), *-Ip* zarf fiil ekinin zaman zaman “*-Ip dur-, -Ip kal-, -Ip gel-, -Ip git-*” yapısında kullanıldığını ve bu durumda sürerlilik bildirdiğini ifade etmiştir:

Sabahtan beri önündeki kâğıdı okuyup duruyordu.

Önündeki yemeğe bakıp kalmıştı.

Komşumuzun köpeği gidip geliyordu.

Zaman geçip gidiyordu.

Ediskun (1999, s. 251) *-Ip* yapıları zarf fiilin sonraki fiille aynı zamanda, aynı yöntemde ve aynı kişi tarafından yapıldığını gösterdiğini belirtmiştir:

Bakıp imreniyorum = Ben bakıyorum, ben imreniyorum.

Onun oturup kalkması = Onun oturması, onun kalkması.

Ancak aşağıdaki örnekte farklı bir durum olduğu daha tespit edilmiştir, zarf fiilin öznesi ile asıl fiilin öznesi farklı olabilmektedir: *Annesi çalışıp çocuk yemiş=Annesi çalışmış, çocuk yemiş.*

Özsoy (1999, s. 232) *-Ip* ekinin eş zamanlı olayları belirten fiilleri birleştirdiğini ifade etmiştir: *Çocuklar konuşup gülüştüler.*

Yılmaz (2009, s. 102-103) zarf fiilin asıl fiilden önce olduğunu ve eş zamanlı gerçekleştiğini ifade etmiştir:

Sütü kaynatıp güzelce bardağına koydum. (Asıl fiilden önce)

Beni seyretdiklerini, birbirlerini dürtüp beni işaret edip gülüştüklerini de seziyordum. (Eş zamanlı)

1.2. -Inca

-Inca zarf fiil ekini zaman (Benhür, 1993; Ediskun, 1999; Banguoğlu, 2000; Kurt, 2006) ve artçıl yapıları (Gencan, 1966) şeklinde tasnif edilmiştir.

Tablo 2. -IncA Zarf fiil Eki ve İşlevi

Örnek Cümleler	Zarf fiilin İşlevi
Yaz gelince tatile çıkıyor.	Zarf fiil daha önce gerçekleşiyor, arkasından asıl fiil başlıyor.
Yaz gelince tatile çıkar.	Zarf fiil daha önce gerçekleşiyor. Alışkanlık söz konusu.
Yaz gelince tatile çıkacak.	Zarf fiil daha önce gerçekleşecek.
Yaz gelince tatile çıktı.	Zarf fiil daha önce gerçekleşmiş.
Yaz gelince tatile çıkmış.	Zarf fiil daha önce gerçekleşmiş. Sonradan öğrenme söz konusu.
Yaz gelince tatile çıkıyordu.	Zarf fiil daha önce gerçekleşiyordu ancak artık iki fiil de gerçekleşmiyor.
Yaz gelince tatile çıkıyormuş.	Zarf fiil daha önce gerçekleşiyormuş ancak artık iki fiil de gerçekleşmiyor. Sonradan öğrenme söz konusu.
Yaz gelince tatile çıkardı.	Zarf fiil daha önce gerçekleşiyor. Geçmişte yapılan bir alışkanlık söz konusu.
Yaz gelince tatile çıkarmış.	Zarf fiil daha önce gerçekleşiyor. Geçmişte yapılan bir alışkanlık söz konusu. Sonradan öğrenme söz konusu
Yaz gelince tatile çıkacaktı.	Zarf fiil daha önce gerçekleşecekti ancak plan gerçekleşmedi.
Yaz gelince tatile çıkacakmış.	Zarf fiil daha önce gerçekleşecek. Sonradan öğrenme söz konusu.
Yaz gelince tatile çıktıydı	Zarf fiil daha önce gerçekleşmiş. Her iki fiil de geçmişte bitmiş.
Yaz gelince tatile çıkmışmış.	Zarf fiil daha önce gerçekleşmiş. İnanmama söz konusu.

Kurt (2006, s. 31) -IncA zarf fiil ekinin gerçekleşmesinden kısa bir süre sonra kendisinden sonra gelen asıl fiilin gerçekleştiğini/gerçekleşeceğini ifade etmiştir. Korkmaz (2017, s. 858) da konuyla ilgili olarak asıl fiilin zaman bakımından zarf fiili izlediğini ve ona tabî olduğunu belirtmiştir: *Ankara'ya varınca beni aradı.*

Özsoy (1999, s. 137) -(y)IncA-yA kadar ekinin ana tümcedeki fiilin bitim anına kadar olan sürekliliğini belirttiğini ifade etmiştir: *Zil çalınmaya kadar beklediler.*

Leontiç (2017, s. 77) ise zarf fiil ekinin iki olay arasında nedensellik ilişkisi bildirdiğinin altını çizmiştir: *Doktorun verdiği hapları içince iyileşmiş.*

1.3. -(A/I)r -mAz

(A/I)r -mAz zarf fiil eki zaman (Benhür, 1993; Ediskun, 1999; Banguoğlu, 2000; Kurt, 2006) artçıl yapılı (Gencan, 1966) şeklinde tasnif edilmiştir.

Tablo 3. (A/I)r-mAz Zarf fiil Eki ve İşlevi

Örnek Cümleler	Zarf fiilin İşlevi
Eve girer girmez elini yıkıyor.	Zarf fiil daha önce gerçekleşiyor, hemen ardından asıl fiil gerçekleşiyor.
Eve girer girmez elini yıkar.	Zarf fiil daha önce gerçekleşiyor, hemen ardından asıl fiil gerçekleşiyor. Alışkanlık söz konusu.
Eve girer girmez elini yıkayacak.	Zarf fiil daha önce gerçekleşecek, hemen ardından asıl fiil gerçekleşecek.
Eve girer girmez elini yıkadı.	Zarf fiil daha önce gerçekleşmiş, hemen ardından asıl fiil gerçekleşmiş.
Eve girer girmez elini yıkamış.	Zarf fiil daha önce gerçekleşmiş, hemen ardından asıl fiil gerçekleşmiş Sonradan öğrenme söz konusu.

Eve girer girmez elini yıkıyordu.	Zarf fiil daha önce gerçekleşiyor, hemen ardından asıl fiil gerçekleşiyor
Eve girer girmez elini yıkıyormuş.	Geçmişte yapılan bir alışkanlık söz konusu. Zarf fiil daha önce gerçekleşiyor, hemen ardından asıl fiil gerçekleşiyor. Sonradan öğrenme söz konusu.
Eve girer girmez elini yıkardı.	Zarf fiil daha önce gerçekleşip hemen ardından asıl fiil gerçekleşiyor.
Eve girer girmez elini yıkarmış	Geçmişte yapılan bir alışkanlık söz konusu. Zarf fiil daha önce gerçekleşip hemen ardından asıl fiil gerçekleşiyor. Sonradan öğrenme söz konusu
Eve girer girmez elini yıkayacaktı.	Zarf fiil daha önce gerçekleşecekti ancak plan gerçekleşmedi.
Eve girer girmez elini yıkayacakmış.	Zarf fiil daha önce gerçekleşecek. Sonradan öğrenme söz konusu.
Eve girer girmez elini yıkadıydı.	Zarf fiil daha önce gerçekleşmiş, hemen ardından asıl fiil gerçekleşmiş.
Eve girer girmez elini yıkamıştı.	Zarf fiil daha önce gerçekleşmiş, hemen ardından asıl fiil gerçekleşmiş.
Eve girer girmez elini yıkamışmış.	Zarf fiil daha önce gerçekleşmiş, hemen ardından asıl fiil gerçekleşmiş. İnanmama söz konusu.

Korkmaz (2017, s. 861), Kurt (2006, s. 32), Yılmaz (2009, s. 127) ve Leontiç (2017, s. 78) -(A/I)r -mAz zarf fiil ekinin asıl fiilin gerçekleşmesinden hemen önce gerçekleştiğini ifade etmiştir: *Mezun olur olmaz yurt dışına gitti.*

Özsoy (1999, s. 239) bu zarf fiil ekinin bir olay veya hareketin bir başka olay veya hareketten hemen sonra olduğunu belirtmiştir: *Arkadaşımı telefonla arar aramaz dışarı çıktım.*

Leontiç (2017, 78) ayrıca bu zarf fiil ekinin fiilin hızlı bir şekilde yapıldığı anlamına geldiğini dile getirmiştir: *Mehmet Cansen'i görür görmez âşık oldu*

1.4. DI mI

-DI mI zarf fiil eki zaman (Benhür, 1993; Ediskun, 1999; Banguoğlu, 2000; Kurt, 2006) ve -DI mI yapılı zarf fiil (Gencan, 1966) şeklinde tasnif edilmiştir.

Tablo 4. -DI mI Zarf fiil Eki ve İşlevi

Örnek Cümleler	Zarf fiilin İşlevi
Okuldan geldi mi oyun oynuyor.	Zarf fiil gerçekleştikten kısa bir süre sonra asıl fiil gerçekleşmiş.
Okuldan geldi mi oyun oynar.	Zarf fiil gerçekleştikten kısa bir süre sonra asıl fiil gerçekleşir. Alışkanlık ve genel bir durum söz konusu.
Okuldan geldi mi oyun oynayacak.	Zarf fiil daha önce gerçekleşecek.
Okuldan geldi mi oyun oynadı.	Zarf fiil gerçekleştikten kısa bir süre sonra asıl fiil gerçekleşmiş.
Okuldan geldi mi oyun oynamış.	Zarf fiil gerçekleştikten kısa bir süre sonra asıl fiil gerçekleşmiş. Sonradan öğrenme söz konusu.
Okuldan geldi mi oyun oynuyordu.	Zarf fiil gerçekleştikten kısa bir süre sonra asıl fiil gerçekleşmiş.
Okuldan geldi mi oyun oynuyormuş.	Zarf fiil gerçekleştikten kısa bir süre sonra asıl fiil gerçekleşmiş. Sonradan öğrenme söz konusu.

Okuldan geldi mi oyun oynardı.	Zarf fiil gerçekleştikten kısa bir süre sonra asıl fiil gerçekleşmiş. Bırakılmış bir alışkanlık söz konusu.
Okuldan geldi mi oyun oynamış.	Zarf fiil gerçekleştikten kısa bir süre sonra asıl fiil gerçekleşmiş. Sonradan öğrenme söz konusu.
Okuldan geldi mi oyun oynayacaktı.	Zarf fiil daha önce gerçekleşecekti ancak plan gerçekleşmemiş.
Okuldan geldi mi oyun oynayacaktı.	Zarf fiil gerçekleştikten kısa bir süre sonra asıl fiil gerçekleşecek. Sonradan öğrenme söz konusu.
Okuldan geldi mi oyun oynadıydı.	Zarf fiil gerçekleştikten kısa bir süre sonra asıl fiil gerçekleşmiş.
Okuldan geldi mi oyun oynamıştı.	Zarf fiil gerçekleştikten kısa bir süre sonra asıl fiil gerçekleşmiş.
Okuldan geldi mi oyun oynamışmış	Zarf fiil gerçekleştikten kısa bir süre sonra asıl fiil gerçekleşmiş. İnanmama söz konusu.

Kurt (2006, s. 33) -DI mI zarf fiil ekinin; asıl fiilin gerçekleştiği vakitten çok kısa bir süre önce gerçekleştiğini/gerçekleşeceğini ifade etmiştir: *O yemeğini yedi mi hemen ders çalışmaya başlar.*

Yılmaz (2009, s. 126) -DI mI zarf fiil ekinin kendisini takip eden, kendisinin ardından gerçekleşen fiilin şartı olduğunu ifade etmiştir: *Derslerini yaptın mı dışarı çıkabilirsin.*

1.4. -All

-All zarf fiil eki zaman (Gencan, 1966; Benhür, 1993; Ediskun, 1999; Banguoğlu, 2000; Kurt, 2006; Korkmaz, 2017) görevinde tasnif edilmiştir.

Tablo 5. -All Zarf fiil Eki ve İşlevi

Örnek Cümleler	Zarf fiilin İşlevi
Emre bu şehre geleli bir yıl oluyor.	Zarf fiil daha önce gerçekleşmiş, asıl fiil devam ediyor.
Emre bu şehre geleli bir yıl olur.	Zarf fiil daha önce gerçekleşmiş. Çok sık kullanılan bir yapı değil.
Emre bu şehre geleli bir yıl olacak.	Zarf fiil daha önce gerçekleşmiş. Asıl fiilin gerçekleşmesine az bir süre kalmış.
Emre bu şehre geleli bir yıl oldu.	Zarf fiil daha önce gerçekleşmiş. Asıl fiilin başlangıç vaktini belirtiyor.
Emre bu şehre geleli bir yıl olmuş.	Zarf fiil daha önce gerçekleşmiş. Asıl fiilin başlangıç vaktini belirtiyor. Sonradan öğrenme söz konusu.
Emre bu şehre geleli bir yıl oluyordu.	Zarf fiil daha önce gerçekleşmiş. Asıl fiil devam ediyor.
Emre bu şehre geleli bir yıl oluyormuş.	Zarf fiil daha önce gerçekleşmiş. Sonradan öğrenme söz konusu.
Emre bu şehre geleli bir yıl olurdu.	Zarf fiil daha önce gerçekleşmiş. Sık kullanılan bir yapı değil.
Emre bu şehre geleli bir yıl olurmuş.	Zarf fiil daha önce gerçekleşmiş. Sık kullanılan bir yapı değil.
Emre bu şehre geleli bir yıl olacaktı.	Zarf fiil daha önce gerçekleşmiş. Gerçekleşmeyen plan söz konusu.
Emre bu şehre geleli bir yıl olacaktı.	Zarf fiil daha önce gerçekleşmiş. Sonradan öğrenme söz konusu.
Emre bu şehre geleli bir yıl olduydu.	Zarf fiil daha önce gerçekleşmiş, asıl fiil de gerçekleşmiş.

Emre bu şehre geleli bir yıl olmuştu.	Zarf fiil daha önce gerçekleşmiş Asıl fiilin başlangıç vaktini belirtiyor.
Emre bu şehre geleli bir yıl olmuşmuş.	Zarf fiil daha önce gerçekleşmiş. İnanmama söz konusu.

Ediskun (1999, s.261) ve Kurt (2006, s. 34) -All zarf fiil ekinin kendisinden sonra gelen fiilin başlangıç vaktini belirttiğini ifade etmiştir: *Yatsı okunalı epey vakit geçmiş.*

Özsoy (1999, s. 136), Kasapoğlu (2012, s. 53), Korkmaz (2017, s. 861) ve Leontiç (2017, s. 77) başlangıcı zarf fiile dayanan ve sürekliliği asıl fiile uzanan hareketin çok kez, belli bir zaman çerçevesi içine alındığını belirtmiştir: *Annem ve babam ayrıralı on sene oldu.*

Leontiç (2017, s. 77) ayrıca bu zarf fiil ekinin başlangıçtan bu yana aralıksız bir olayı ifade ettiğini belirtmiştir. *Celile işe girdi gireli faaliyetler çoğaldı.*

Yılmaz (2009, s. 128) -All zarf fiil ekinin tamlanan fiilin başlangıç sınırı olduğunu bildiren anlama sahip çekimlenmeyen bitimsiz şekil olduğunu ifade etmiştir: *Aranızdan ayrıralı bir ay var mı?*

1.5. -DIĞIndA

-DIĞIndA zarf fiil eki zaman (Gencan, 1966; Ediskun, 1999; Banguoğlu, 2000; Kurt, 2006) görevinde tasnif edilmiştir.

Tablo 6. -DIĞIndA Zarf fiil Eki ve İşlevi

Örnek Cümleler	Zarf fiilin İşlevi
Okula gittiğinde hocasına uğruyor.	Zarf fiil daha önce gerçekleşiyor.
Okula gittiğinde hocasına uğrar.	Zarf fiil daha önce gerçekleşiyor. Bir alışkanlık söz konusu.
Okula gittiğinde hocasına uğrayacak.	Zarf fiil daha önce gerçekleşecek. Plan söz konusu.
Okula gittiğinde hocasına uğradı.	Zarf fiil daha önce gerçekleşmiş.
Okula gittiğinde hocasına uğramış.	Zarf fiil daha önce gerçekleşmiş. Sonradan öğrenme söz konusu.
Okula gittiğinde hocasına uğruyordum.	Zarf fiil daha önce gerçekleşmiş. Bir alışkanlık söz konusu.
Okula gittiğinde hocasına uğruyormuş.	Zarf fiil daha önce gerçekleşmiş. Başkasından duyma söz konusu.
Okula gittiğinde hocasına uğrardı.	Zarf fiil daha önce gerçekleşmiş. Geçmişteki bir alışkanlık söz konusu.
Okula gittiğinde hocasına uğramıştı.	Zarf fiil daha önce gerçekleşmiş. Sonradan öğrenme var.
Okula gittiğinde hocasına uğrayacaktı.	Zarf fiil daha önce gerçekleşecekti. Gerçekleşmeyen plan söz konusu.
Okula gittiğinde hocasına uğrayacakmış.	Zarf fiil daha önce gerçekleşmiş. Sonradan öğrenme söz konusu.
Okula gittiğinde hocasına uğradıydı.	Zarf fiil daha önce gerçekleşmiş.
Okula gittiğinde hocasına uğramıştı.	Zarf fiil daha önce gerçekleşmiş.
Okula gittiğinde hocasına uğramışmış.	Zarf fiil daha önce gerçekleşmiş. İnanmama söz konusu.

Kurt (2006, s. 41) -DIĞIndA zarf fiil ekinin kendisinden sonra gelen fiilin gerçekleşme vaktini belirttiğini ifade etmiştir: *Okula başladığında neye ihtiyacın olursa olsun beni arayabilirsin.*

Özsoy (1999, s. 55) bu zarf fiil ekinin olayın olduğu zamanı bildirdiğini ifade etmiş ve yan tümcenin öznesi ile ana tümcenin öznesinin aynı veya farklı olabileceğini belirtmiştir: *Sen buraya geldiğinde saat 10'du.*

2. Asıl Fiilden Sonra Gerçekleşen Zarf Fiiller

2.1. -mAdAn

-mAdAn zarf fiil eki karşıtlama (Benhür, 1993; Banguoğlu, 2000), zaman (Gencan, 1966) ve durum (Ediskun, 1999) görevinde tasnif edilmiştir.

Tablo 7. -mAdAn Zarf fiil Eki ve İşlevi

Örnek Cümleler	Zarf fiilin İşlevi
Annesi gelmeden ödevini bitiriyor.	Asıl fiil daha önce gerçekleşiyor.
Annesi gelmeden ödevini bitirir.	Asıl fiil daha önce gerçekleşiyor. Alışkanlık söz konusu.
Annesi gelmeden ödevini bitirecek.	Asıl fiil daha önce gerçekleşecek. Plan söz konusu.
Annesi gelmeden ödevini bitirdi.	Asıl fiil daha önce gerçekleşmiş.
Annesi gelmeden ödevini bitirmiş.	Asıl fiil daha önce gerçekleşmiş. Sonradan öğrenme söz konusu.
Annesi gelmeden ödevini bitiriyordu.	Asıl fiil daha önce gerçekleşmiş. Alışkanlık söz konusu.
Annesi gelmeden ödevini bitiriyormuş.	Asıl fiil daha önce gerçekleşmiş. Sonradan öğrenme söz konusu.
Annesi gelmeden ödevini bitirmiş.	Asıl fiil daha önce gerçekleşmiş. Geçmişte yapılan bir alışkanlık söz konusu.
Annesi gelmeden ödevini bitirirdi.	Asıl fiil daha önce gerçekleşmiş ve bitmiş, artık devam etmiyor. Geçmişte yapılan bir alışkanlık söz konusu.
Annesi gelmeden ödevini bitirecekti.	Asıl fiil daha önce gerçekleşecekti ancak plan gerçekleşmedi.
Annesi gelmeden ödevini bitirecekti.	Asıl fiil daha önce gerçekleşecek. Sonradan öğrenme söz konusu.
Annesi gelmeden ödevini bitirdiydi.	Asıl fiil daha önce gerçekleşmiş.
Annesi gelmeden ödevini bitirmişti.	Asıl fiil daha önce gerçekleşmiş.
Annesi gelmeden ödevini bitirmişmiş.	Asıl fiil daha önce gerçekleşmiş. İnanmama söz konusu.

Kurt (2006, s. 28) -mAdAn zarf fiil ekinin getirildiği fiilin, kendisinden sonra gelen fiilin anlamını zaman yönünden tamamladığını belirtmiştir. Korkmaz (2017, s. 861) da asıl fiildeki hareketin, zarf fiilin gösterdiği hareketten daha önce gerçekleştiğini belirtmiştir: *Annem evden çıkmadan babam geldi.*

Leontiç (2017, s. 77) ise -mAdAn zarf fiil ekinin yüklem durumunu ve zamanını kesinleştirdiğini ifade etmiştir: *Mezun olmadan işe başladı.*

Özsoy (1999, s. 133) -mAdAn (önce) eki ile kurulan tümcelerde ana tümcedeki olay/hareketin yan tümcedeki olay/harekete göre sırayla daha sonra veya daha önce olduğunu belirtir: *Çocuklar içeri girmeden önce ayaklarını silmeli.*

Yılmaz (2009, s. 106) bu zarf fiili ekiyle iki anlamın iletildiğini ifade etmiştir: 1. Herhangi bir şeyin gerçekleşmediği. 2. Asıl fiilin zarf fiilden önce gerçekleştiği.

Anlamadan tercümeğe başladılar.

Gün doğmadan neler doğar.

2.2. -mAksIzIn

-mAksIzIn zarf fiil eki karşıtlama (Benhür, 1993; Banguoğlu, 2000; Kurt, 2006) hâl-durum (Ediskun, 1999) görevinde tasnif edilmiştir.

Tablo 8. -mAksIzIn Zarf fiil Eki ve İşlevi

Örnek Cümleler	Zarf fiilin İşlevi
Makineler durmaksızın çalışıyor.	Asıl fiil zarf fiilden önce gerçekleşmiş.
Makineler durmaksızın çalışır.	Asıl fiil zarf fiilden önce gerçekleşmiş. Her zaman vuku bulan bir durum söz konusu.
Makineler durmaksızın çalışacak.	Asıl fiil önce gerçekleşecek.
Makineler durmaksızın çalıştı.	Asıl fiil geçmişte meydana gelmiş, şu an devam etmiyor.
Makineler durmaksızın çalışmış.	Asıl fiil geçmişte meydana gelmiş, şu an devam etmiyor. Başkasından duyma söz konusu
Makineler durmaksızın çalışıyordu.	Asıl fiil geçmişte meydana gelmiş ve bitmiş.
Makineler durmaksızın çalışıyormuş.	Asıl fiil geçmişte meydana gelmiş, bitmiş. Başkasından duyma söz konusu.
Makineler durmaksızın çalışırdı.	Asıl fiil artık gerçekleşmiyor. Geçmişte her zaman vuku bulan bir durum söz konusu
Makineler durmaksızın çalışırmış.	Asıl fiil artık gerçekleşmiyor. Geçmişte her zaman vuku bulan bir durum var. Sonradan öğrenme söz konusu.
Makineler durmaksızın çalışacaktı.	Asıl fiil daha önce gerçekleşecekti ancak plan gerçekleşmedi.
Makineler durmaksızın çalışacakmış.	Asıl fiil daha önce gerçekleşecek. Sonradan öğrenme söz konusu.
Makineler durmaksızın çalıştıydı.	Asıl fiil geçmişte meydana gelmiş, şu an devam etmiyor.
Makineler durmaksızın çalışmıştı.	Asıl fiil geçmişte meydana gelmiş, şu an devam etmiyor.
Makineler durmaksızın çalışmışmış.	Asıl fiil daha önce gerçekleşmiş. İnanmama söz konusu.

Kurt (2006, s. 29), -mAksIzIn zarf fiili gerçekleşmeden kendisinden sonra gelen asıl fiilin gerçekleştiğini/gerçekleşeceğini ifade etmiştir: *Senin en büyük hatan düşünmeksizin konuşmandır.*

Leontiç (2017, s. 78), bu zarf fiil eki ile yapılan zarf fiillerin cümledeki fiilin durumunu ve zamanını kesinleştirdiğini ifade etmiştir: *Geçmişe bakmaksızın geleceğe yöneliyoruz.*

2.3. -AsIyA

-AsIyA zarf fiil eki zaman (Banguoğlu, 2000; Kurt, 2006; Korkmaz, 2017) şeklinde tasnif edilmiştir.

Tablo 9. -AsIyA Zarf fiil Eki ve İşlevi

Örnek Cümleler	Zarf fiilin İşlevi
Kardeşi gelesiye bütün sütü içiyor.	Asıl fiil zarf fiilden önce gerçekleşiyor. Alışkanlık söz konusu.
Kardeşi gelesiye bütün sütü içer.	Asıl fiil zarf fiilden önce gerçekleşir. Alışkanlık ve genel bir durum var.
Kardeşi gelesiye bütün sütü içecek.	Asıl fiil zarf fiilden önce gerçekleşecek. Plan söz konusu.
Kardeşi gelesiye bütün sütü içti.	Asıl fiil daha önce gerçekleşmiş.
Kardeşi gelesiye bütün sütü içmiş.	Asıl fiil zarf fiilden önce gerçekleşmiş. Sonradan öğrenme söz konusu.
Kardeşi gelesiye bütün sütü içiyordu.	Asıl fiil zarf fiilden önce gerçekleşmiş. Eski bir alışkanlık söz konusu.
Kardeşi gelesiye bütün sütü içiyormuş.	Asıl fiil zarf fiilden önce gerçekleşmiş. Sonradan öğrenme söz konusu.
Kardeşi gelesiye bütün sütü içerdi.	Asıl fiil zarf fiilden önce gerçekleşmiş. Eski bir alışkanlık söz konusu.
Kardeşi gelesiye bütün sütü içermiş.	Asıl fiil zarf fiilden önce gerçekleşmiş. Sonradan öğrenme söz konusu.

Kardeşi gelesiyeye bütün sütü içecekti.	Asıl fiil zarf fiilden önce gerçekleşmiş. Gerçekleşmeyen plan söz konusu.
Kardeşi gelesiyeye bütün sütü içecekmiş.	Asıl fiil zarf fiilden önce gerçekleşmiş. Sonradan öğrenme söz konusu.
Kardeşi gelesiyeye bütün sütü içtiydi	Asıl fiil zarf fiilden önce gerçekleşmiş.
Kardeşi gelesiyeye bütün sütü içmişti.	Asıl fiil zarf fiilden önce gerçekleşmiş.
Kardeşi gelesiyeye bütün sütü içmişmiş.	Asıl fiil zarf fiilden önce gerçekleşmiş. İnanmama söz konusu.

Kurt (2006, s. 40) -AsIyA zarf fiil ekinin zaman bildirdiğini ve anlam bakımından “-AnA kadar” biçimine yakın bir anlamı olduğunu ifade etmiştir. Korkmaz (2017, s. 880) ise zarf fiil ekinin asıl fiildeki hareketin zaman sınırını belirleyen bir işlev yüklendiğini belirtmiştir: *Ayşe gelesiyeye ben bütün işleri hâllerim.*

Yılmaz (2009, s. 133) -AsIyA zarf fiil ekinin tamlanan fiilin kronolojik bitiş sınırı olduğunu ifade etmiştir: *Yarın gün doğasıya, bir saray yapınlar.*

3. Eş zamanlılar

3.1 -ArAk

-ArAk zarf-fiil eki bağlama (Ediskun, 1999), ulama (Banguoğlu, 2000), hâl-durum (Gencan, 1966; Benhür, 1993; Ediskun, 1999; Banguoğlu, 2000; Kurt, 2006) görevinde tasnif edilmiştir. Bununla birlikte bu ekte zaman anlamı olduğu da tespit edilmiştir. Konuya ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir.

Tablo 10. -ArAk Zarf-Fill Eki ve İşlevi

Örnek Cümleler	Zarf Fiilin İşlevi
Ali işini severek yapıyor.	Eş zamanlılık var.
Ali işini severek yapar.	Eş zamanlılık var. Alışkanlık var.
Ali işini severek yapacak.	Her iki fiil de henüz gerçekleşmemiş. Zarf fiil asıl fiilin yapılma şeklini belirtiyor.
Ali işini severek yaptı.	Eş zamanlılık var. Geçmişte gerçekleşmiş ve bitmiş.
Ali işini severek yapmış.	Eş zamanlılık var. Sonradan öğrenme söz konusu.
Ali işini severek yapıyordu.	Eş zamanlılık var. Nasıllık söz konusu.
Ali işini severek yapıyormuş.	Eş zamanlılık var. Sonradan öğrenme söz konusu.
Ali işini severek yapardı.	Eş zamanlılık var.
Ali işini severek yapacaktı.	Eş zamanlılık var.
Ali işini severek yaparmış.	Eş zamanlılık var. Başkasından duyma söz konusu.
Ali işini severek yapacaktı.	Eş zamanlılık var. Beklenti gerçekleşmemiş.
Ali işini severek yaparmış.	Eş zamanlılık var. Başkasından duyma söz konusu.
Ali işini severek yaptıydı.	Eş zamanlılık var.
Ali işini severek yapmıştı.	Eş zamanlılık var.
Ali işini severek yapmışmış.	Eş zamanlılık var. Kişi asıl fiilin gerçekleşmediğini inanıyor.

Korkmaz (2017, s. 849), Yılmaz (2009, s. 104) ve Kurt (2006, s. 22) ArAk fiili ile asıl fiilin aynı zamanda gerçekleştiğini/gerçekleşeceğini belirtmiştir. *Ödevini yapmadığı için utanarak öğretmeninin yüzüne baktı.* Yukarıdaki cümlede *utan-* fiili *bak-* fiili ile eş zamanlı olarak gerçekleşmektedir. *utan-* fiili gerçekleşirken aynı zamanda *bak-* fiili gerçekleşmektedir.

Korkmaz (2017, s. 850) bağlama görevi dışında ArAk ekinin iki hareketin art arda ve birbirine bağlı olarak gerçekleştiğini ifade etmiştir: *Ekmeği önündeki salataya bandırarak ağzına attı.*

3.2 -A...-A

-A...-A zarf fiil eki hâl-durum (Gencan, 1966; Benhür, 1993; Ediskun, 1999; Banguoğlu, 2000; Kurt, 2006) görevinde tasnif edilmiştir.

Tablo 11. -A...-A Zarf fiil Eki ve İşlevi

Örnek Cümleler	Zarf Fiilin İşlevi
Onlar oynaya oynaya gidiyorlar.	Eş zamanlılık var. Zarf fiil gelen kelimedede kesintili devamlılık var.
Onlar oynaya oynaya giderler.	Eş zamanlılık var. Zarf fiil gelen kelimedede kesintili devamlılık var.
Onlar oynaya oynaya gidecekler.	Eş zamanlılık var. Her iki fiil de henüz gerçekleşmemiş.
Onlar oynaya oynaya gittiler.	Eş zamanlılık var. Her iki fiil de bitmiş.
Onlar oynaya oynaya gitmişler.	Eş zamanlılık var. Her iki fiil de bitmiş.
Onlar oynaya oynaya gidiyorlardı.	Eş zamanlılık var.
Onlar oynaya oynaya gidiyorlarmış.	Eş zamanlılık var. Sonradan öğrenme söz konusu.
Onlar oynaya oynaya giderlerdi.	Eş zamanlılık var.
Onlar oynaya oynaya giderlermiş.	Eş zamanlılık var. Başkasından duyma söz konusu.
Onlar oynaya oynaya gideceklerdi	Eş zamanlılık var. Olumsuzluk var, gidememişler.
Onlar oynaya oynaya gideceklermiş.	Eş zamanlılık var. Başkasından duyma söz konusu.
Onlar oynaya oynaya gittiydiler.	Eş zamanlılık var.
Onlar oynaya oynaya gitmişlerdi.	Eş zamanlılık var. Olumlu başlayıp olumsuz neticelenme söz konusu.
Onlar oynaya oynaya gitmişlermiş.	Eş zamanlılık var. Kişi asıl fiilin gerçekleştiğine inanmıyor.

Kurt (2006, s. 25) -A -A zarf fiil eki ile kendisinden sonra gelen asıl fiilin aynı zamanda gerçekleştiğini/gerçekleşeceğini belirttiğini ifade eder. Bu zarf fiil ekinin eklendiği fiil, kısa aralıklarla gerçekleşerek devam eder. (-ArAk) zarf fiil ekindeki gibi devam eden bir durum yoktur: *Bekleye bekleye içeri girdiler.*

Leontiç (2017, s. 74) ise -A -A zarf fiil ekinin durmadan, sürekli veya sık sık tekrarlanan ya da yapılan olayları ifade ettiğini belirtmiştir: *Ayşe, dersi anlata anlata yoruldu.*

3.3 -CAsInA

-CAsInA zarf fiil eki karşılaştırma (Benhür, 1993; Banguoğlu, 2000; Kurt, 2006) görevinde tasnif edilmiştir.

Tablo 12. -CAsInA Zarf fiil Eki ve İşlevi

Örnek Cümleler	Zarf fiilin İşlevi
Elif her şeyi görmüşçesine anlatıyor.	Eş zamanlılık var. Benzerlik anlamı var.
Elif her şeyi görmüşçesine anlatır.	Eş zamanlılık var. Alışkanlık söz konusu.
Elif her şeyi görmüşçesine anlatacak.	Eş zamanlılık var. Her iki fiil de henüz gerçekleşmemiş. Benzerlik anlamı var.
Elif her şeyi görmüşçesine anlattı.	Eş zamanlılık var. Benzerlik anlamı var.
Elif her şeyi görmüşçesine anlatmış.	Eş zamanlılık var. Sonradan öğrenme söz konusu. Benzerlik anlamı var.
Elif her şeyi görmüşçesine anlatıyordu.	Eş zamanlılık var. Benzerlik anlamı var.
Elif her şeyi görmüşçesine anlatıyormuş.	Eş zamanlılık var. Benzerlik anlamı var.
Elif her şeyi görmüşçesine anlatırdı.	Eş zamanlılık var. Geçmişte yapılan bir alışkanlık söz konusu.
Elif her şeyi görmüşçesine anlatırmış.	Eş zamanlılık var. Sonradan öğrenme söz konusu.

Elif her şeyi görmüşçesine anlatacaktı.	Eş zamanlılık var. Gerçekleşmeyen bir beklenti söz konusu.
Elif her şeyi görmüşçesine anlatacakmış.	Eş zamanlılık var. Benzerlik anlamı var.
Elif her şeyi görmüşçesine anlattıydı.	Eş zamanlılık var.
Elif her şeyi görmüşçesine anlatmıştı.	Eş zamanlılık var.
Elif her şeyi görmüşçesine anlatmışmış	Eş zamanlılık var. Kişi asıl fiilin gerçekleşmediğini düşündüğünde kullanılır.

Örnekleri incelediğimizde bu zarf fiil ekinin hem tek zamanlı hem de birleşik zamanlı fiillerde eş zamanlılık ifade ettiğini görmekteyiz:

Elif her şeyi görmüşçesine anlatır.

Elif her şeyi görmüşçesine anlatıyormuş.

3.4 -ken

-ken zarf fiil eki durum-hâl (Gencan, 1966; Benhür, 1993; Ediskun, 1999; Banguoğlu, 2000) ve zaman (Kurt, 2006) görevinde tasnif edilmiştir.

Tablo 13. -ken Zarf fiil Eki ve İşlevi

Örnek Cümleler	Zarf fiilin İşlevi
Okula giderken bir kitap alıyor.	Eş zamanlılık var.
Okula giderken bir kitap alır.	Eş zamanlılık var. Alışkanlık söz konusu.
Okula giderken bir kitap alacak.	Eş zamanlılık var. Her iki fiil de henüz gerçekleşmemiş.
Okula giderken bir kitap aldı.	Eş zamanlılık var.
Okula giderken bir kitap almış.	Eş zamanlılık var. Sonradan öğrenme söz konusu.
Okula giderken bir kitap alıyordu.	Eş zamanlılık var. Artık bırakılmış bir alışkanlık var.
Okula giderken bir kitap alıyormuş.	Eş zamanlılık var. Sonradan öğrenme söz konusu.
Okula giderken bir kitap alırdı.	Eş zamanlılık var. Artık bırakılmış bir alışkanlık söz konusu.
Okula giderken bir kitap alırmış.	Eş zamanlılık var. Sonradan öğrenme söz konusu.
Okula giderken bir kitap alacaktı.	Eş zamanlılık var. Gerçekleşmeyen plan söz konusu.
Okula giderken bir kitap alacakmış.	Eş zamanlılık var. Sonradan öğrenme söz konusu.
Okula giderken bir kitap aldıydı.	Eş zamanlılık var.
Okula giderken bir kitap almıştı.	Eş zamanlılık var.
Okula giderken bir kitap almışmış.	Eş zamanlılık var. İnanmama söz konusu.

Yılmaz (2009, s. 142) ve Korkmaz (2017, s. 865) zarf fiilin gösterdiği hareketle asıl fiilin gösterdiği hareketin aynı zaman kesitinde gerçekleştiğini ifade etmiştir: *Kapıdan içeri girerken avludaki çocukların kahkahası yükseliyordu.*

Kurt (2006, s. 36) ise -(I)yorken/-(A/I)rken zarf fiil ekinin; asıl fiilde belirtilen süre içinde gerçekleştiğini/gerçekleşeceğini ifade etmiştir:

Hazır çocuk uyuyorken evi temizleyeyim.

O kitabımı okurken ben de ödevlerimi yaptım.

Leontiç (2017, s.79) ise bu zarf fiil ekinin bir durumda bulunmanın zamanını ifade ettiğini belirtmiştir: *Okuyorken tatlı yemeyi severdim*

Leontiç (2017, s. 79) bunun yanı sıra ekin geniş zaman kipine gelince belirgin eş zamanlılık bildirdiğini eklemiştir: *Ekrem, televizyon seyredirken kahve içer.*

Leontiç (2017, s. 79) ekin belirsiz geçmiş zaman ekine geldiğinde ise öncelik ile nedensellik, fırsattan yararlanmayı ifade ettiğini belirtmiştir: *İstanbul'a gelmişken Boğaz'ı ve adaları da gezdik.*

Özsoy'a göre (1999, s. 236) -Ar+ken takısı, ana tümcenin fiilinin gerçekleştiği süreyi belirtir. -mİş+ken takısı, daha önce olmuş bir olay ile ana tümcenin fiili arasındaki nedensel ilişkiyi gösterir. -Iyor+ken takısı konuşma anında olan bir olay ile ana tümcenin arasındaki nedensel ilişkiyi belirtir. -(y)AcAk+ken takısı yan tümcenin olayının gerçekleşme noktasına çok yakın bir anda başka bir olayın olduğunu belirtir.

Koşarken ayağım takıldı, düştüm.

Otobüs durmuşken inelim.

Odanı topluyorken çöpü de dışarı çıkarır mısın?

Tam dışarı çıkacakken telefon çaldı.

3.5 -DİKÇA

-DİKÇA zarf fiil eki zaman (Gencan, 1966; Benhür, 1993; Ediskun, 1999; Banguoğlu, 2000; Kurt, 2006) görevinde tasnif edilmiştir.

Tablo 14. -DİKÇA Zarf fiil Eki ve İşlevi

Örnek Cümleler	Zarf fiilin İşlevi
Hasan kitap okudukça öğreniyor.	Eş zamanlılık var.
Hasan kitap okudukça öğrenir.	Eş zamanlılık var. Genelgeçer bir durum var.
Hasan kitap okudukça öğrenecek.	Eş zamanlılık var. Plan söz konusu.
Hasan kitap okudukça öğrendi.	Eş zamanlılık var. Zarf fiilin tekrarı neticesinde asıl fiil gerçekleşmiş.
Hasan kitap okudukça öğrenmiş.	Eş zamanlılık var. Sonradan duyma söz konusu.
Hasan kitap okudukça öğreniyordu.	Eş zamanlılık var. Asıl fiil artık devam etmiyor.
Hasan kitap okudukça öğreniyormuş.	Eş zamanlılık var. Sonradan öğrenme söz konusu.
Hasan kitap okudukça öğrenirdi.	Eş zamanlılık var. Asıl fiil artık devam etmiyor.
Hasan kitap okudukça öğrenirmiş.	Eş zamanlılık var. Sonradan öğrenme söz konusu.
Hasan kitap okudukça öğrenecekti.	Eş zamanlılık var. Gerçekleşmeyen plan söz konusu.
Hasan kitap okudukça öğrenecekmış.	Eş zamanlılık var. Sonradan duyma söz konusu.
Hasan kitap okudukça öğrendi.	Eş zamanlılık var. Zarf fiilin tekrarı neticesinde asıl fiil gerçekleşmiş.
Hasan kitap okudukça öğrenmişti.	Eş zamanlılık var. Zarf fiilin tekrarından sonra asıl fiil
Hasan kitap okudukça öğrenmişmiş.	gerçekleşiyor. Eş zamanlılık var. İnanmama söz konusu.

Yılmaz (2009, s. 134), Kurt (2006, s. 42), Korkmaz (2017, s. 873) ve Leontiç (2017, s. 79) -DİKÇA zarf fiil ekinin, asıl fiil devam ettiği sürece devam ettiğini/edeceğini bildirmişlerdir: *Annesi bağırdıkça o da ağlıyordu.*

Özsoy (1999, s. 237) bu zarf fiil ekiyle kurulan cümlelerde yan tümcenin öznesi ile ana tümcenin öznesinin aynı olmayabileceğini belirtmiş ve -DİKÇA eki ile bir olay/hareketin yinelenildiğini ifade etmiştir: *İnsan çalıştıkça diğerleri ondan daha fazla iş bekliyorlar.*

Yılmaz (2009, s. 134) -DİKÇA zarf fiil ekinin, tamlanan fiille eş zamanlı, paralel gerçekleştiğini ifade etmiştir: *Söylendikçe sesi titriyor, gözleri sulanıyordu.*

Sonuç

Çalışmada zarf fiillerin, asıl fiille olan gerçekleşme zamanına göre üçe ayrıldığı tespit edilmiştir: 1. Asıl fiilden önce gerçekleşen zarf fiiller (-Ip, -IncA, -(A/I)r...-mAz, -DI mI, -All, -DIğIndA). 2. Asıl fiilden sonra gerçekleşen zarf fiiller (-mAdAn, -mAksIzIn, AsIyA). 3. Asıl fiille eş zamanlı olan zarf fiiller (-Ip⁴, -ArAk, -A...-A, -CasInA, -ken, DIkçA).

Araştırma sonucunda -Ip zarf fiilinin eş zamanlılık, sürerlilik, asıl fiilden önce yapılma, eklendiği fiilinin sonraki fiille aynı zamanda, aynı yöntemde ve aynı kişi tarafından yapılma gibi anlamlar içerdiği görülmektedir. Ayrıca farklı öznelerle de cümlenin oluşturulabildiği görülmektedir. -ArAk zarf fiilinin fiil tarzı, bağlama, iki hareketin art arda ve birbirine bağlı olarak gerçekleşme, eş zamanlı, derece derece, şart anlamları içerdiği söylenebilir. -A -A zarf fiil ekinin eş zamanlı, sürekli tekrarlı anlamlarını içerdiği söylenebilir. -CasInA zarf fiil eki eş zamanlı ve benzerlik anlamlarını içermektedir. -mAdAn zarf fiil ekinin asıl fiilden sonra gerçekleştiği görülmektedir. -mAksIzIn zarf fiil ekinin asıl fiilden sonra gerçekleştiği görülmektedir. -IncA zarf fiil ekinin asıl fiilden sonra meydana gelme, nedensellik anlamları içerdiği söylenebilir. -Ar -mAz zarf fiilinin eklendiği fiile asıl fiilden hemen sonra gerçekleşme anlamı kattığı görülmektedir. -DI mI zarf fiil ekinin asıl fiilin gerçekleşmesinden çok kısa bir süre sonra gerçekleşme anlamı kattığı görülmektedir. -All zarf fiil ekinin başlangıç vakti ve süreklilik anlamları taşıdığı söylenebilir. -ken zarf fiil ekinin eklendiği fiile eş zamanlılık ve nedensellik anlamları kattığı görülmektedir. -AsIyA zarf fiil ekinin asıl fiilin kronolojik bitiş sınırı olduğu görülmektedir. -DIğIndA zarf fiil ekinin asıl fiilin -DIğIndA zarf fiilinden sonra gerçekleştiği anlamı içerdiği söylenebilir. -DIkçA zarf fiil ekinin eş zamanlılık ve kendisi devam ettikçe asıl fiilin devam ettiği anlamı içerdiği görülmektedir.

Bu kapsamda zarf fiillerin cümlede zaman, tarz, benzerlik, nedensellik ve şart anlamları taşıdığı söylenebilir. Bununla birlikte her zarf fiil eki cümleyi zaman açısından etkilemektedir. Aynı zamanda her zarf fiil eki birlikte kullanıldığı asıl fiilin zamanına göre cümleye farklı anlamlar katmaktadır.

Bu sonuçlar ışığında çalışmada şu önerilere yer verilebilir:

1. Farklı fiilimsi türleriyle aynı yöntemle çalışma tekrarlanmalıdır.
2. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılmak amacıyla uygulamalı çalışmalar yapılmalıdır.
3. Zarf fiilin öğretiminde yapısal özelliklerin yanı sıra işlevsel özelliklere de yer verilmelidir.

Kaynakça

- Benhür, M. H. (1993). *Türkiye Türkçesinde Zarf fiil ve Sıfat-fiillerin Fonksiyonları*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bilgegil, K. (1982). *Türkçe dilbilgisi*. Dergâh Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2018). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.

⁴ -Ip zarf fiili kullanıldığı cümleye göre hem asıl fiilden önce gerçekleşebilmekte hem de asıl fiille eş zamanlı gerçekleşebilmektedir.

- Çoşkun, O. (2017), Yabancı dil öğretiminde fiil odaklı yaklaşım. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, (16), 83-101
- Ediskun, H. (1999). *Türk dilbilgisi*. Remzi Kitabevi.
- Ergin, M. (2013). *Türk dil bilgisi*. Bayrak Basım Yayım Tanıtım.
- Erkman-Akerson, F. (2000). *Dile genel bir bakış*. Multilingual.
- Dalil, Z. ve Harrizi, M. (2013). The importance of grammar in second language teaching and learning.
- Gencan, T. N. (1966). *Dilbilgisi*. Ahmet Sait Basımevi.
- Halliday, M. A. K. ve Christian, M. (2004). *An introduction to functional grammar*. Oxford University Press.
- Kasapoğlu, A. (2012). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenenler İçin Ulaçların (Zarf fiillerin) Öğretimine Yönelik Materyal Geliştirme*. [Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Korkmaz, Z. (2017). *Türkiye Türkçesi grameri şekil bilgisi*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kuo, L. ve Anderson, R. C. (2008). Conceptual and methodological issues in comparing metalinguistic awareness across languages. K. Koda ve A. M. Zehler (Eds.). *Learning to Read Across Languages* içinde (s. 39-68). Routledge.
- Kurt, P. (2006). Zarf fiillerin anlam farklılıklarının kavratılması. (Tez No. 191596) [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Larsen-Freeman, D. (2001). Teaching grammar. M. Celce-Murcia (Eds.) *Teaching English as a second or foreign language* içinde (249-251). Heinle & Heinle.
- Leontiç, M. (2017). Türkçede fiilimsiler. *HIKMET-International Peer-Reviewed Journal of Scientific Research*, 68-81.
- Özsoy, A. S. (1999). *Türkçe/Turkish*. Boğaziçi Üniversitesi Matbaası.
- Özyetgin, A. M. (2001). Ebû Hayyân Kitâbu'l-İdrâk li Lisâni'l-Etrâk Fiil: Tarihî - Karşılaştırmalı Bir Gramer ve Sözlük Denemesi, Tengrim Türklük Bilgisi Araştırmaları Dizisi.
- Panggabean, C. I. T. (2011). *Functional grammar*. Okara. 1. 45-62.
- Schaaik, G. V. (1998). *İşlevsel dil bilgisi*. Dilbilim Araştırmaları, 9-25.
- Telc. (2013). *Diller için Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi*. TELC GmbH, Frankfurt/Main, Almanya.
- Thompson, G. (2014). *Introducing functional grammar*. Routledge.
- Thornbury, S. (2002). *How to teach grammar*. Pearson Education Limited.
- Wang, F. (2010), The necessity of grammar teaching. *English Language Teaching*, 3(2), 81. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1081617.pdf>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, Ö. (2009). *Türkiye Türkçesinde fiilimsi*. Türk Dil Kurumu Yayınları.